

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Izpremembe glede moratorija. Denarne krize. Posojilnice in — vojska. Obrestna politika. Gospodarski pregled. Razne objave. Občni zbori.

Izpremembe glede moratorija.

V zadnji številki smo bili priobčili cesarski ukaz z dne 13. avgusta 1914, drž. zak. št. 216 o moratoriju. Dodatno je bil ta cesarski ukaz deloma izpremenjen z dvema poznejšima cesarskima ukazoma, ki ju priobčujemo v naslednjem.

I.

Cesarski ukaz z dne 25. avgusta 1914, drž. zak. št. 223, odreja:

Na podstavi § 7. cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914. l. (drž. zak. št. 216) se ukazuje:

§ 1.

Določila § 1. cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914. l. se nadalje ne uporabljajo na denarne terjatve za prodane reči ali dobavljeno blago na podstavi pogodb, ki so bile sklenjene pred 1. dnem avgusta 1914. l., ako se je izročitev ali dobava izvršila ali se izvrši šele po 31. dnevu julija 1914. l., razen ako jo je bilo opraviti pred 1. dnem avgusta 1914. l.

§ 2.

Na podstavi § 7. cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914. l. (drž. zak. št. 216) se

določa, da je izrazom „zemljiščih“ v § 2., št. 3, tega cesarskega ukaza umevati tudi hiše.

(Ta cesarski ukaz je razveljavljen z naslednjo naredbo).

II.

Cesarski ukaz z dne 5. septembra 1914., drž. zak. št. 237, se glasi:

Na podstavi § 7. cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914., drž. zak. št. 216 o odlogu zasebnopravnih denarnih terjatev se izpremene sledeče določbe tega ukaza:

§ 1.

V § 2. je uvrstiti pod št. 2 a) sledeče določilo:

„2 a) Denarne terjatve za prodane stvari ali dobavljeno blago na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred 1. avgustom 1914., ako je bila izročitev ali dobava stoprav po 31. juliju 1914. izvedena ali bode izvedena, izvzemši, da jo je bilo izvršiti pred 1. avgustom 1914.“

§ 2.

V § 2. je uvrstiti pod št. 2 b) sledeče določilo:

„2 b) Terjatve društvenih bolniških blagajnic (§ 60. zakona z dne 30. marca 1888., drž. zak. št. 33) in nadomestnih zavodov (§ 65. zakona z dne 16. decembra 1906., drž. zak. št. 1 iz l. 1907 in cesarskega ukaza z dne 25. junija 1914., drž. zak. št. 138), na plačilo prispevkov za bolniško in penzijsko zavarovanje“.

§ 3.

§ 2., št. 3 se mora glasiti:

„3. Zahtevki na plačilo obresti in anuitet

- a) na podstavi terjatev, ki služijo kot prednostno kritje zastavnih pisem in pupilarno varnih fundiranih bančnih obveznic,
- b) na podstavi knjižno zavarovanih terjatev hranilnic in skupnih sirotinskih blagajnic,
- c) na podstavi terjatev hranilnic proti občinam in drugim javnim korporacijam,
- d) na podstavi drugih terjatev, ki so knjižno zavarovane na v najem ali zakup danih hišah in zemljiščih, v kolikor dolžnik ne dokaže, da dejansko plačane najemščine in zakupnine po odbitku davkov in javnih dajatev ne zadoščajo za poravnanje obresti in anuitet“.

§ 4.

§ 3., odst. 2, št. 1, lit. a) se mora glasiti:

„a) Kakor je potrjeno, potrebno za izplačilo plač in mezd v lastnem obratu upnika ali za poravnanje od upnika dolgovanih najemščin in zakupnin ali obresti in anuitet, ki so po § 2., št. 3 izvzete iz odloga“.

§ 5.

§ 3., odst. 2, št. 1., lit. c) se mora glasiti:

„c) Ako ga terjajo dežele, okraji, občine v izpolnitev svojih obveznosti, vštrevši obrestovanje in plačilo deželnih in komunalnih dolgov, nadalje banke in zavodi, ki so izdali zastavna pisma ali druge pupilarno varne zadolžnice, za izpolnitev svoje iz tega nastale obveznosti za obrestovanje in plačilo

ali javnopravni zavarovalni zavodi za izpolnitev svojih obveznosti napram zavarovancem in njihovim svojcem“.

§ 6.

§ 4. je pridejati sledeči odstavek:

„Ako pred 1. avgustom 1914 pri kaki deželni ali akcijski banki ali pri kaki hranilnici vložena vloga dne 16. septembra 1914 še presega znesek 2000 K, se lahko razen tega zahteva nazaj 20% ostale vloge za plačilo davkov in javnih dajatev potom predodkaza ali pošiljatve blagajnici, kateri je poverjeno pobiranje“.

§ 7.

Paragrafu 11. je dodati sledeči odstavek:

„Upniku za primer nepravočasnega plačila obresti in anuitet pogodbeno priznana pravica do odpovedi ali takojšnje izterjatve glavninskih zneskov se ne more uveljavljati, ako je dolžnik v zastanku le za obresti in anuitete, ki so pred 30. septembrom zapadle ali bodo zapadle“.

§ 8.

§ 2. tega ukaza stopi v veljavo z dnem razglasitve.

§§ 1., 3.—7. stopijo v veljavo dne 16. septembra 1914. Hkratu izgubi veljavo ukaz z dne 25. avgusta 1914, drž. zak. št. 223. (Naveden zgoraj pod št. I.).

Denarne krize.

Od l. 1906. naprej živimo v Avstriji v času večjih ali manjših denarnih kriz. Najhujša denarna kriza je nastopila l. 1912, ko je izbruhnila vojna na Balkanu.

Znaki denarnih kriz so dvojni: pomanjkanje denarja in draginja denarja. Kdor v času denarne krize potrebuje kako posojilo, vzlasti večje posojilo, ga silno težko in pod zelo neugodnimi pogoji dobi; kdor hoče v času denarne krize kako večje posestvo ali hišo prodati, dobi zelo težko kupca in se mora zadovoljiti z zelo neugodni pogoji. Denarna kriza leži kakor

môra na vsem gospodarskem življenju, cel promet trpi, vsa podjetnost počiva, za trgovski in obrtni stan so denarne krize usodepolne.

1.) Kaj povzroča denarne krize? Vzroki so razni, nastopajo posamič ali pa vsi skupaj. Ob času balkanske vojske (1912/1913) so nastopili vsi skupaj, zato je bila denarna kriza izvanredno huda. Denarne krize povzročajo slabe letine, slaba gospodarska politika, zunanja politika, podeljevanje velikih posojil državam, deželam itd., vojna doma ali v sosednjih državah. Velevažno je, da se omeni, da so denarne krize več ali manj mednarodnega značaja, da ne zadevajo samo jedne države, ampak navadno več sosednjih držav, oziroma cel svet.

a) Slabe letine vplivajo zelo neugodno na celo gospodarsko življenje. Vsled slabih letin dobi kmet le malo dohodkov, radi tega opusti vsako misel na zboljšanje zemljišč, popravo gospodarskih poslopij, nakup plemenske živine, nakup strojev itd., s čimer je udarjena obrt in trgovina. Slabe letine pa povzročajo tudi mnogokrat izvanredno podraženje živil in surovin, kar spet zelo občutijo stanovi, kateri potrebujejo živila in surovine. Izvanredno slabe letine v nekaterih okrajih n. pr. v vinorodnih okrajih povzročajo hude gospodarske krize, ker ne morejo vinogradniki v izvanredno slabih letih niti plačevati obresti, o plačilu dolgov ne more biti niti govora, pač pa prihajajo v takih letih trumoma vinogradniki v denarne zavode in iščejo posojila, da imajo sredstva vsaj za vsakdanje življenjske potrebe. Pritok denarja v denarne zavode je v vinorodnih krajih v času izvanredno slabih letin malenkosten, odtok pa silno velik. Take razmere postanejo lahko, če se ponavljajo več let zaporedoma, usodepolne za prebivalstvo kakor tudi za denarne zavode. Vobče pa povzročajo slabe letine le v gotovih okrajih ali deželah denarne krize manjšega obsega, večjih denarnih kriz, ki bi trajale dalj časa in se raztezale po več državah, ne povzročajo slabe letine same, temveč pridejo v poštev tudi drugi vzroki.

b) Slaba gospodarska politika povzroča večje in dalj časa trajajoče denarne krize ko slabe letine. Gospodarska politika v Avstriji je zelo pogrešana. Pri nas se vse premalo upošteva dejstvo, da pripada približno polovica vsega prebivalstva kmečkemu stanu, dočim štejejo vsi drugi stanovi skupaj (obrt in trgovina, vojaštvo in uradništvo, mestni in industrijski delavci) le nekoliko več prebivalstva ko kmetijski stan. Premalo se uvažuje pri nas dejstvo, da je kmečki stan, ki proizvaja živila in nebroj surovin in ki daje razmerno mnogo več vojakov ko drugi stanovi (izmed 100 kmečkih fantov jih potrdijo povprečno v vojake 60, izmed 100 mestnih fantov le 40, v Budimpešti, na Dunaju pa komaj 10 — 12), prvi stan v naši državi. Če bi se to upoštevalo, bi se pri nas delala taka gospodarska politika, ki bi bila v prid v kmečkemu stanu, katera bi kmečki stan ojačila in ga usposobila, da bi postal močen in stalen odjemalec za trgovino in obrt. Žalibog pa se vrši popolnoma napačna gospodarska politika. S vsemi mogočimi sredstvi se skuša vzeti naši državi značaj kmečke države in ji na umetni način pritisniti pečat industrijske države, v kateri bi prevladovala industrija in njeni delavci. Ne pomisli se na to, da je predpogoj za vsako državo in za njen ugoden razvoj v vseh časih neodvisnost v preskrbovanju z živili od drugih držav, ne pomisli se na to, da so najsigurnejši odjemalci trgovcev in obrtnikov domači kmetje, dočim je izvoz v tujino odvisen od vseh mogočih činiteljev in lahko vojni zapletljaji ali pa nesoglasje v zunanji politiki vsak izvoz onemogoči oziroma silno zmanjša, kar se je zgodilo sedaj po končani balkanski vojski.

Ustanavljale so se nove tovarne, obstoječe razširjale, ustvarjale veletrgovine itd., tisoče in tisoče milijonov kron se je vrglo v ta namen, da dobi naša država prav kmalu značaj industrijske države. Ni čuda potem, če je začelo denarja primanjkovati in da je postalo pomankanje denarja od dne do dne bolj občutno.

c) Velik vpliv na denarne razmere ima zunanja politika. V Evropi se borita za premoč dve močni skupini velesil: trozveza in tripeletenta (zveza trojnega sporazuma). Trozveza (Avstrija, Nemčija in Italija) nima denarja v obilici na razpolago, posamezne države ne morejo druga drugi izdatno pomagati. Dosti na boljšem je tripeletenta (Rusija, Francija, Anglija,) katere član Francija ima toliko odvišnega denarja, da lahko podeljuje posojila vsem državam v Evropi. Da razpolaga Francija s tolikim denarjem, se ima zahvaliti temu, da v vsakem oziru pospešuje kmetijstvo in da se počasi in previdno razvija industrija ter da je varčevanje splošno na Francoskem v vseh slojih zelo razširjeno. Francija daje svoj cen denar vsem državam na razpolago, samo članice trozveze ga ne dobe, ker vladajo med Francijo in Nemčijo radi vojske 1870/71 zelo neprijateljske razmere in se Francija maščuje tudi nad onimi državami, katere so z Nemčijo v zvezi. Da je kriza pri nas tako hudo nastopila, je povzročilo dejstvo, da smo bili navezani izključno na naš denar, da nismo dobili nobenega denarja od drugod.

d) Mnogo milijonov in milijonov potrebujejo vsako leto velike občine, dežele in države. Vsestranski napredek stavi dandanes v zadevi izobrazbe, zdravstva, skrbi za varnost, pospeševanja raznih gospodarskih panog, dobrodelnosti itd. dosti višje zahteve do občin, dežel in držav ko nekdanj. Da morejo občine, dežele in države zadostiti vsem zahtevam, morajo si potreben denar izposoditi za daljšo dobo let in odplačujejo posojila v rednih letnih obrokih. Oborožen mir, v katerem smo živeli do l. 1914, je zahteval od vseh držav vsako leto ogromne denarne žrtve, ker je bilo treba vedno in vedno zviševati število vojakov, nabavljati orožje, graditi nove ladje itd., v koje svrhe so se izdale milijarde kron. Državni dolgovi naraščajo v vseh državah. V Avstriji n. pr. smo imeli l. 1862 K 4·9 milijard (milijarda je 1000 milijonov) državnega dolga, l. 1912 (čez 50 let) že 12·3 milijard K, danes že nad 13 milijard

torej skoraj trikrat toliko, ko pred 50 leti. Pred 50 leti je morala naša država plačevati letno 256 milijonov K obresti, l. 1912 že 488 milijonov K, danes pa gotovo že nad 500 milijonov K. Da si lažje predočimo veliko zadolženost naše države, moramo omeniti, da je l. 1862 prišlo na vsakega prebivalca v naši državi K 256 državnega dolga, l. 1912 pa že 429 K, danes okoli 450 K.

Vse države v Evropi imajo okrog 160 milijard K dolga in plačujejo letno 5 milijard kron obresti. Velike svote, katere so odtegnile denarnemu trgu občine, dežele in države, so zelo poslabšale položaj na denarnem trgu.

e) Silno se je poostрила denarna kriza, ko je izbruhnila l. 1912 vojna na Balkanu. Vojna na Balkanu je tako zelo vplivala na naše gospodarske razmere, ker se je vršila na naših mejah in ker ima naša industrija in trgovina zelo mnogo trgovskih zvez z balkanskimi državami. Ko se je pričela balkanska vojska, niso samo prenehale vse trgovske zveze in ves promet, ampak izostala vsa redna plačila, ker so se v balkanskih državah upeljali moratoriji, t. j. postave, po katerih zapadejo vsa plačila še le v nekaj mesecih in so se ti moratoriji vedno podaljševali.

2.) Denarna kriza l. 1912 in 1913 je zadala celemu gospodarstvu v naši državi zelo hude rane, katere bodo nekateri sloji še zelo dolgo občutili. Posebno hudo so bile prizadete

a) banke in borze. Banke in borze so v najožji zvezi s trgovino in industrijo in je vsak udarec, ki je zadel trgovino in industrijo, zadel tudi banke in borze. L. 1912 je propadlo 460 tovarn in trgovin, katerih dolg je znašal 182 milijonov K, tudi l. 1913 je propadlo neštivilno trgovin in tovarn, neštivilno trgovin in tovarn pa je zelo omejilo svoj obrat. Vse to so občutile banke in borze. Banke so si skušale pomagati s tem, da so zelo zvišale obrestno mero za posojila ter podeljevanje posojil zelo omejile. Še celo avstro-ogrška banka je bila prisiljena meseca novembra 1912 zvišati diskont na 60/0 in ga je obdržala na tej višini celo

leto. Odkar obstoji avstro-ogrška banka, je le trikrat tako izvanredno zvišala diskont in sicer prvokrat ob času vojske med Angleži in Buri (1899), drugokrat v času kriz v Ameriki (1907) in sedaj ob času balkanske vojske tretjokrat.

Obrestna mera pri drugih bankah je znašala 8—10 $\frac{0}{0}$ in tudi več.

b) Trpeli so tudi mestni denarni zavodi, katerih delovanje se razteza večinoma na meščanske sloje. Tudi ti so si pomagali z zvišanjem obrestne mere; zvišali so obrestno mero za 1 $\frac{0}{0}$ in tudi več. Štajerske hranilnice n. pr. so imele sledečo obrestno mero: Maribor 5 $\frac{1}{2}$ (prej 4 $\frac{3}{4}$) $\frac{0}{0}$; Gradec 5 $\frac{3}{4}$ (prej 4 $\frac{3}{4}$) $\frac{0}{0}$; Brežice 6 $\frac{0}{0}$, Celje 6 $\frac{0}{0}$, Ljutomer 6 $\frac{1}{4}$ $\frac{0}{0}$, Marnberg 6 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ za posojila na vknjižbo, za posojila na poroštvo pa n. pr. Ljutomer 7 $\frac{0}{0}$, Marnberg 7 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ itd.

c) Trpeli so pa tudi zavodi v mestih in na deželi, katerih delovanje se razteza večinoma na kmečko prebivalstvo vsled tega, ker nimajo vseh življenskih predpogojev, vzlasti jim manjka likvidnosti. Ti zavodi, izmed katerih ne pripada nobeden Zadružni zvezi v Ljubljani, so zahtevali 7 $\frac{0}{0}$, 7 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$, 8 $\frac{0}{0}$, da, celo nad 9 $\frac{0}{0}$ obresti od svojih posojilojemalcev, v neštetih slučajih so odpovedali in izterjevali posojila, s čemur so še poslabšali položaj in poostrili krizo.

3. Ker igra likvidnost pri denarnih zavodih tako važno vlogo, ker je od likvidnosti odvisen obstoj denarnih zavodov, zato je potrebno, da se o tem vprašanju bolj obširno razpravlja.

Zadruga je likvidna, ako more vsa tuja obratna sredstva (vloge, izposojila) pravočasno, to je po preteku odpovednega roka izplačati. Sredstva za doseg likvidnosti so organizatoričnega in tehničnega značaja in sicer pridejo v poštev:

- a) pravilno razmerje med lastnim in tujim kapitalom,
- b) način uporabe obratnega kapitala,
- c) zapadlost obveznosti zadruga,

d) sredstva za ohranitev likvidnosti v kritičnih časih.

a) Lastni kapital zadruga so deleži in rezerve, tuj kapital pa hranilne vloge in izposojila. Lastni kapital je za zadrugo najcenejši, zmanjšuje, če je dosegel primerno visokost, strah pred neomejeno zavezo in služi v pokritje morebitnih zgub. Vsak razumen zadrugar bo delal na zvišanje lastnega kapitala, ker uživajo zadruga, ki razpolagajo z znatnim lastnim kapitalom, veliko zaupanje in vzbujajo samozavest. V Avstriji je po statistiki l. 1909 razmerje med lastnim in tujim kapitalom približno kakor 1:31, na jedno zadrugo pride 1.436 K deležev in 2.079 K rezervnega zaklada. Na člana pride povprečno ne celo K 12 deleža. V Nemčiji je po statistiki za l. 1909 razmerje med lastnim in tujim kapitalom 1:25, na zadrugo pride povprečno M 1.773 deležev in M 4.042 rezervnega zaklada, na člana pride M 19 deležev. Če primerjamo te številke, moramo priti do prepričanja, da je potrebno skrbeti za to, da se zviša lastni kapital pri zadrugah. Deleži 2 K, 5 K ali 10 K so nezadostni, trebalo bi deleže zvišati vsaj na 20 K, s čemer bi se zvišal lastni kapital zadruga, zvišalo pa tudi zanimanje članov za zadrugo.

Razun deležev tvorijo lastni kapital zadruga tudi rezervni zakladi. Najdejo se še ljudje, ki so nasprotniki velikih rezerv in navajajo vse mogoče razloge proti velikim rezervam. Nepobitna resnica pa je, da zvišujejo velike rezerve ugled zadruga na zunaj, da jo napravijo neodvisno in ji dajo možnost, kolikor mogoče veliko ugodnosti nuditi članom. Vsaka zadruga naj radi tega tako dolgo, dokler nima znatnih rezerv, opusti vsako podpiranje dobrodelnih ustanov, podelitev velikih nagrad itd., ker je v interesu njenega obstoja, da si nabere znatne rezerve.

b) Posojilnice naj uporabljajo obratna sredstva za podelitev posojil, za podelitev kreditov v tekočem računu in če imajo še odvišen denar, za naložbe pri zvezi. Če hoče posojilnica veljati kot likvidna, sme podelje-

vati le obratni kredit proti poroštvu in zahtevati, da dolžniki redno plačujejo obresti in vsako leto 5—10⁰/₀ posojila vrnejo.

Žalostno vprašanje tvori pri marsikaterih posojilnicah točka: Plačevanje obresti.

Kaj je vzrok, da ljudje v nekaterih delih silno neredno plačujejo obresti? Zakaj plačujejo v mnogih revnih krajih ljudje točno obresti, medtem, ko se iste v imovitejših krajih zelo neredno plačujejo, da, celo več let ne plačajo dolžniki obresti? Imel sem dosedaj priliko v vseh jugoslovanskih pokrajinah, izvzemši Dalmacijo, spoznati razmere in našel, da so krive nerednega plačevanja obresti revizijske oblasti in pa funkcionarji zadrug, še-le v tretji vrsti dolžniki sami. Našel sem pri zadrugah, ki so pripadale kaki drugi zvezi, po 50 in več dolžnikov, ki so 5 oziroma še več let zaostali s plačilom obresti, pri revizijah se ni nikdar funkcionarje opozorilo na ta nedostatek in se isti niso nikdar brigali za redno plačevanje obresti, dolžniki so pa v nekaterih krajih taki, da šele takrat plačajo obresti, kadar dobe opomin. Dosegel sem pa pri večini zadrug, katere sem ustanovil, da dolžniki redno plačujejo obresti in izkazujejo bilance pod zaostali obrestmi prav neznatne zneske. Funkcionarji so takoj s početka zahtevali od dolžnikov redno plačevanje obresti, in iste k temu pripravili. Če dobimo računski zaključek v roke in pogledamo, koliko znašajo zaostale obresti in primerjamo iste s plačanimi obrestmi, bomo v večini slučajev lahko izrekli sodbo o celem poslovanju zadruga. Če znašajo zaostale obresti $\frac{1}{4}$ ali še manjši del plačanih obresti, so funkcionarji popolnoma na svojem mestu, če znašajo do $\frac{1}{2}$ plačanih obresti, se lahko imenuje poslovanje še zadostno, ako pa prekoračijo polovico plačanih obresti, ne vrše funkcionarji svojih dolžnosti. V interesu posojilnice, kakor tudi dolžnikov je, da dosežemo redno plačevanje obresti povsod!

Naše kmečko združništvo pa še čaka važna naloga: pripraviti vse posojiljemalce do tega, da bodo redno odplačevali dana po-

sojila. Da bo to mogoče, bo pri mnogih rajfajznovkah potrebno, popolnoma spremeniti način podeljevanja posojil. Podeljujejo naj se le posojila na osebni kredit za dobo 4 let in naj se posojiljemalcem že takrat, ko dobijo posojilo, pove, da je namen posojilodajalca s to določbo opozoriti vse posojiljemalce, da naj iščejo pri kmečki posojilnici le sredstva za obratni kapital, katera bodo v kratkem času dobili nazaj in lahko poplačali dolg v posojilnici. Četudi v zelo mnogih slučajih ne bo mogoče poplačati posojila v 4 letih, vendar naj stremi vsaka posojilnica za tem, da pripravi svoje dolžnike k temu, da bodo vsako leto vsaj nekaj posojila odplačali. Ko mine 4-letna doba, se mora posojilo vrniti, ali pa dobiti novo posojilo, s katerim se pokrije prejšnje posojilo. To postopanje je potrebno z ozirom na določbe zakona za rajfajznovke, potrebno pa je z ozirom na posojilnice same in poroke. V 4 letih se pri mnogih posestnikih marsikaj spremeni, spremene se pa mnogokrat tudi razmere porokov. Če želimo obvarovati posojilnice zgub, če želimo obvarovati poroke nepotrebnih plačil in končno, če želimo ohraniti ugodnosti, katere uživajo rajfajznovke, moramo od naših posojiljemalcev zahtevati, da pravočasno vrnejo posojila oziroma obnove zadolžnice. Ako so se poslabšale premoženjske razmere dolžnika, bo seveda posojilnica posojilo izterjala in ne bo dovolila obnove, ako so se poslabšale premoženjske razmere porokov, bo zahtevala druge, boljše poroke. Posojiljemalci naj, ako ne morejo v 4 letih vrniti posojila, pred potekom 4-letne dobe, prosijo za obnovo in isto tudi pravočasno izvrše in naj ne smatrajo obnove kot kako nepotrebno sitnost posojilnice.

Mi živimo v času, ko se vsepovsod govori in piše o razbremenitvi kmečkih posestev, navajajo se vsa mogoča sredstva, a pozabi se na to, da je predpogoj za razbremenitev kmečkih posestev — gospodarska odgoja ljudstva. Ljudstvo se mora zavedati, da je neobhodno potrebno delo za

zmanjšanje dolgov na kmečkih posestvih in se mora navaditi vsako leto razun obresti vsaj nekaj na račun kapitala odplačati. Dandanes pa je v ljudstvu vkoreninjena navada, da je dovolj, če se plačajo obresti, na odplačilo kapitala redkokdo misli. Ob priliki revizij se najde zelo mnogo zadrug, pri katerih so si najeli ljudje pred 20 leti posojila, a niso odplačali niti vinarja, temveč vsaka 4 leta le posojila obnavljali. Bilo je v zadnjih 20 letih precej dobrih let, v katerih bi dolžniki lahko precejšen del kapitala vrnili, a tega niso storili, ker se do novejšega časa ni na to delalo. Omeniti pa moram, da imamo tudi precej zadrug, kjer se dolžniki zavedajo, da treba misliti na odplačilo dolgov in poplačajo iste v 6 do 8 letih. Naše kmečke posojilnice-rajfajznovke bodo v bodoče morale v tem smislu vzgajati svoje dolžnike. Če se bodo z vnemo lotile te naloge, se bode v doglednem času dalo pri večini posojilojemalcev mnogo doseči. O tem pričajo vzgledi iz Nemčije, kakor tudi vzgledi pri nas.

V Nemčiji so mnoge zveze pri svojih rajfajznovkah vpeljale načelo, da morajo dolžniki vsako leto 10% glavnice vrniti, nekaj odstotkov glavnice se pa mora pri vseh rajfajznovkah v Nemčiji vsako leto vrniti. Pri nas v Avstriji se do najnovejšega časa zveze niso brigale za odplačilo glavnice, skušnje z raznimi posojilojemalci, kakor vzlasti skušnje ob priliki denarnih kriz so povzročile, da se je tudi temu vprašanju začelo posvečati več pozornosti. S tem vprašanjem se je bavila skupščina štajerskega pododbora v Mariboru dne 26. oktobra 1911 in se je storil sledeči sklep: „Načela Rajfajznova, kakor tudi skrb za likvidnost naših zadrug zahteva, da navajamo posojilojemalce k temu, da plačajo vsako leto razun obresti 5 do 6% izposojene glavnice nazaj“. V smislu tega sklepa postopa že mnogo posojilnic na Spodnjem Štajerskem in so zastopniki istih na okrožnih združenih shodih povdarjali, da se je v primeroma kratkem času ta uredba pri ljudstvu udomačila, da so poso-

jilojemalci s to uredbo zadovoljni, dá, naravnost veseli, da so primorani svoj dolg odplačevati.

Sedaj nastane vprašanje, na kak način naj posojilnice vpeljejo splošno odplačevanje dolga? Potrebno je, da se izvrši sklep v skupni seji načelstva in nadzorstva, isti primerno razglasi in v uradnici nabije. Sklene se naj, da naj dolžniki vrnejo vsako leto 5 do 10% glavnice in sicer 10% v dobrih letih, 5% v slabših letih, sklene se pa naj tudi, da lahko načelstvo posojilojemalcem iz tehtnih razlogov (velike ujme, izvanredno slabe letine, požar, nesreča pri živini itd.) za eno ali dve leti dovoli, da odplačilo kapitala izostane. Če se stori navedeni sklep, ga mora načelstvo tudi strogo izvajati; kakor se mora redno zahtevati plačilo obresti, tako se mora zahtevati tudi redno odplačevanje kapitala. Mogoče se bodo tuintam s početka pojavile ovire, a načelstvo ne sme izgubiti poguma, temveč neustrašeno delati za dosego stavljenega cilja.

Kake koristi pa donša redno odplačevanje kapitala? V prvi vrsti se na ta način posojilojemalci vzgajajo k temu, da se navadijo razločevati razne vrste kredita (obratni kredit, realni kredit), da vedo, kam se morajo obrniti, če potrebujejo obratni kredit in kam, če potrebujejo realni kredit, da spoznajo pomen in uredbo raznih denarnih zavodov. Napreden kmetovalec potrebuje sredstev za zboljšanje živinoreje, popravo hlevov, nakup semenja, drenaže travnikov itd.; v to svrho potrebna sredstva naj si nabavi pri rajfajznovki. Če bo vsled zboljšanja posestva oziroma posamezne panoge zvišane dohodke porabil za odplačilo posojila, bo zanimanje za napredek v kmetijski tehniki večji, ker bodo koristi očitne.

Neprecenljive vrednosti je načelo rednega odplačevanja posojil kot majhno sredstvo za razbremenitev kmečkih posestev. Redno odplačevanje posojil je važno za rajfajznovke, ker je važno sredstvo za ohranitev likvidnosti te vrste zadrug, ker dobivajo na ta način rajfajznovke gotov obratni kapital,

katerega lahko uporabljajo v kritičnih časih za izplačilo odpovedanih hranilnih vlog, v mirnih časih pa za odplačilo kredita pri zvezi in podeljevanje novih posil. Posojilnicam, katere bodo strogo zahtevale redno letno odplačevanje posojil, se ni treba bati, da bi morale v kritičnih časih popolnoma ustaviti svoje poslovanje, kakor se to sedaj godi pri mnogih zadrugah — izven naše organizacije.

Najbolj pa bo koristila ta uredba posojilojemalcem samim. Imamo že sedaj sicer precej posojilojemalcev, kateri vsako leto nekaj odplačujejo na račun posojila, a večina se za letno odplačevanje ne zmeni. Kakor je potrebno ljudi k varčevanju odgajati, tako in še bolj potrebno je, ljudi navajati k vračevanju posojil. Če vračajo dolžniki v dobrih letih po 10% posojila, se manjšajo leto za letom obresti in bodo dolžniki v slabih letih vsaj zmagali obresti, med tem ko drugače v slabih letih ne morejo plačati obresti od prvotno izposojene glavnice. Z rednim letnim vračevanjem posojil pa izgine tudi za posojilojemalce nevarnost, da se jim posojilo od posojilnic, katere nimajo obratnih sredstev, v najhujšem času odpove in spravi v velike zadrege.

Skrb za napredek kmečkega stanu, skrb za nadaljni razvoj kmečkih posojilnic, kakor tudi skrb za gospodarsko povzdigo vseh posojilojemalcev, vелеva energično, da se vpelje redno letno odplačevanje posojil.

Posojila proti vknjižbi so za posojilnice lahko opasna, ko se denar za daljšo dobo izposodi in ne more tako lahko iztirjati, ko pri posojilih na osebni kredit. Vsaka posojilnica se naj ogiblje velikih posojil, ker so taki posojilojemalci navadno slabi plačniki obresti in povzročajo posojilnicam zelo mnogokrat razne skrbi in sitnosti. Pri podelitvi velikih posojil treba zelo previdno postopati in vse natančno prevdariti, predno se večje posojilo dovoli. Da ne bodo posojilnice vsled velikih posojil kedaj škode trpele, je bil umesten sklep skupščine Zadrुžne zveze v Ljubljani dne 4. maja 1914, da sme načelstvo njenih članic

samo dovoljevati posojila do K 5.000—, posojila nad 5.000 do 10.000 K le s posebnim odobrenjem nadzorstva, posojila nad K 10.000 z odobrenjem nadzorstva in odobrenjem Zadrुžne zveze, kateri se mora v svrhu presoje predložiti prošnja z vsemi prilogami.

Odpovedni roki za posojila morajo soglašati z odpovednimi roki za hranilne vloge in kredit Zveze. Pri podelitvi posojila naj se vsaka zadruга prepriča o tem, če dolguje prosilec še kje drugod in naj strogo pazi na to, da ne bodo njeni člani včlanjeni tudi pri drugih zadrugah z neomejeno zavezo, ker lahko postane varnost posojila dvomljiva in manjkajo predpogoji za likvidnost. Kar velja za navadna posojila, velja tudi za kredite v tekočem računu.

Likvidnost zadrुge je v nevarnosti, ako ista svoj odvišen denar ne nalaga pri Zvezi, temveč drugod, ker se ji ponuja $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ % več obresti. Zadrुge, katere niso tega načela uvaževale, so napravile bridke skušnje. Brez vsakega zadrुžnega duha so pa one zadrुge, katere nalagajo svoj odvišen denar pri bankah, katere si na vse kriplje prizadevajo dobiti vse vloge v svoje blagajne in tako počasi onemogočiti delovanje posojilnic. Da bodo posojilnice od svoje zveze denar, če ga potrebujejo, lahko dobile izplačan, morajo zveze stremiti za tem, da imajo 20—25% vseh vlog članic vedno na razpolago (Zadrुžna zveza v Ljubljani je imela koncem junija 1914 štiri milijone K odvišnega denarja, je torej ta cilj dosegla).

c) Da morejo posojilnice poslovati, morajo dobiti tuj obratni kapital (hranilne vloge, vloge v tekočem računu, kredit zveze) na razpolago. V prvi vrsti si morajo zadrुge prizadevati, da dobe kolikor mogoče veliko hranilnih vlog iz svojega okoliša. Najboljše so majhne in srednje vloge, ker so stalne, velike vloge so pa nevarne za posojilnice, ker vlagatelji, ki razpolagajo z veliki vlogami, zelo radi v kritičnih časih iste odpovedo in skušajo drugod doseči boljše obrestovanje. Vsaka posojilnica mora s primernim poukom ljudstvo navajati

k varčevanju. Če želi vlagatelj pridobiti in ohraniti, morajo ji na čelu stati možje, ki užijajo splošno zaupanje ali pa vsaj zaupanje pretežne večine prebivalstva v okolišu zadruga in ki strogo varujejo uradno tajnost. Za hranilne vloge se morajo določiti odpovedni roki, kateri morajo biti za večje vloge (nad 5000 K) zelo dolgi, da ne pride posojilnica v neprilike. Kar velja za hranilne vloge, velja tudi za vloge v tekočem računu.

Če hranilne vloge, oziroma vloge v tekočem računu zadrugi ne zadoščajo, si mora nabaviti kredit pri zvezi. Če hoče zadruga veljati kot likvidna, sme si nabaviti kredita k večjemu do polovice njenih hranilnih vlog.

Če ima posojilnica le malo hranilnih vlog in dela večinoma s tujimi izposojili, so take razmere nezdrave za dotične posojilnice same, nezdrave pa tudi za celo združništvo, ker bodo take posojilnice v kritičnih časih, kakor se je to zgodilo l. 1912 in 1913, v veliki meri prisiljene odpovedovati posojila, da morejo zvezi vrniti kredit in bodo posojilojemalci navalili na druge posojilnice; ker se mora v kritičnih časih omejiti podeljevanje novih posojil, pride neštevilno posestev na dražbo. V interesu kmečkega združništva in kmečkega stanu je, da zadruga te nezdrave razmere odpravijo, oziroma, ako jim je to nemogoče, počasi izginejo s pozorišča.

Zadruga, ki potrebujejo kredit, ne smejo istega popolnoma izčrpati, temveč morajo imeti vedno vsaj toliko kredita odprtega, kolikor znaša 20—25% hranilnih vlog. Zveze morajo zahtevati od članic, katerim podele kredit, da vrnejo vsako leto vsaj toliko kredita, kolikor znašajo obresti, v ugodnih letih pa 5—10% kredita, da imajo za slaba leta, oziroma za kritične čase večji kredit odprt. Popolnoma napačno je, če zadruga ne mislijo popolnoma nič na vrnitev zvezinega kredita, ker lahko pridejo v kritičnih časih, ko bi potrebovale kredit zveze, v položaj, da ne dobe od zveze ničesar, ker niso v ugodnih letih nič kredita vrnile. Kar

velja glede posameznih posojilojemalcev v zadevi vplačevanja dolgov, velja v isti, če ne še v večji meri za posamezne zadruga.

d) Posebno pozornost morajo zadruga posvetiti likvidnosti v kritičnih časih. Če se je v mirnih časih gledalo na likvidnost zadruga in razumno poslovalo, bo šlo celo poslovanje tudi v kritičnih časih gladko, gorje pa zadrugam, katere niso v mirnih časih dovolj skrbale za likvidnost svojih sredstev. Če so krize le krajevne, se ni ničesar bati. Zadruga mora sproti izplačevati vse odpovedane vloge in se bo razburjenje ljudstva hitro poleglo. Bolj nevarne so splošne denarne krize ali krize ob času vojsk. Splošne krize lahko nastanejo vsled združniških polomov, kar smo doživeli na jugu (Glavna posojilnica, trgovsko-obrtna zadruga v Gorici, posojilnica v Šoštanju, nemška Vorschaukasse na Laškem); v takih slučajih je treba ljudi neprestano poučevati, da vsled posameznih obžalovanja vrednih dogodkov ne obsojajo vsega združništva in ne dvigajo svojih vlog. Pri takih prilikah pridejo vsi sovražniki združništva na dan in begajo s hujskanjem vlagatelje. Proti hujskačem treba odločno nastopiti in če bo par brezvestnežev sodnijsko kaznovanih, bodo opustili svoje brezvestno početje. Če nastopijo take krize, je nujno potrebno, da zadruga v posameznih okrajih jednotno postopajo in vodijo skupno boj proti vsem sovražnikom združništva.

Če želimo, da bi združništvo doseglo vse one cilje, katere si je stavilo, če želimo, da bi kmečko združništvo vse, tudi najhujše krize srečno prestalo, moramo skrbeti za to, da bodo vse zadruga likvidne.

4.) Kako pa so prestale zadruga, katere so v mirnih časih pazile na to, da so ostala njih sredstva likvidna, hudo krizo v letih 1912/1913? 418 posojilnic, ki pripada Združni zvezi v Ljubljani, je krizo prav izvrstno prestalo. Nobena posojilnica ni zvišala obrestne mere tako hudo, kakor je to storila cela vrsta hranilnic in posojilnic, ki pripadajo drugim organizacijam; navadno se je obrestna mera

za hranilne vloge zvišala za $1\frac{1}{2}\%$ in ravno toliko tudi za posojila. Večina zadrug je zahtevala za posojila $5\frac{1}{2}\%$, nekaj 6% , več posojilnic pa tudi samo 5% . Nobena posojilnica ni odpovedovala posojil, pač pa je mnogo članic ljubljanske Zadružne zveze podeljevalo posojila onim prošnjikom, katerim so posojilnice, ki pripadajo drugim organizacijam, posojila odpovedala. Kljub temu, da se zadruge niso posluževale izvanrednih sredstev, so izkazovale koncem l. 1912 odvišnega denarja kron 937.797.62, l. 1913 pa še celo K 2.288.553.38. Ta uspeh je zelo ugoden, zlasti če se pomisli, da so skoraj vse posojilnice prave rajfajznovke in jih je zelo mnogo n. pr. v Dalmaciji, na Štajerskem itd. še prav mladih. Skušnje, katere je napravila cela organizacija ob priliki hude krize l. 1912/13, so porok za to, da bo organizacija, če bode vedno upoštevala edino veljavna zadružna načela, v bodoče še hujše denarne krize prav dobro prestala.

Vlad. Pušenjak.

Posojilnice in — vojska.

Ob času balkanske vojske (1912/13), kakor tudi ob času sedanje se je polastil vlagatelj strah in so mnogi vlagatelji prihajali trumoma v denarne zavode in zahtevali svoje vloge. Če se je razburjene vlagatelje vprašalo, zakaj se tako boje za svoje vloge, so trdili nekateri, da bo prišel sovražnik v deželo in bo oropal vse posojilnice, drugi spet, da bo pobrala vlada denar v denarnih zavodih, ker bo prišla vsled vojske v denarne stiske, največ ljudi pa je trdilo, da bo denar zgubil svojo vrednost, da se bo zmanjšala osobito vrednost bankovcev.

Razburjenje vlagatelj je bilo največje v onih deželah, kjer stoji ljudstvo na zelo nizki stopnji izobrazbe (Galicija, Bukovina, Ogrsko, Tirolsko) in v deželah, v katerih se malo stori za izobrazbo ljudstva, v onih krajih, ki so oddaljeni od prometa, osobito v hribovitih krajih. Skušnja nas uči, da se s temeljitim poukom ljudstva največ doseže in ljudstvo

pomiri, radi tega je v interesu posojilnic kakor tudi vlagatelj, da si natanko ogledamo vse one razloge, kateri so povzročili vlagateljem toliko nepotrebne razburjenja, potrebno je vzlasti radi tega, da bo ljudstvo v bodoče, če pride spet do kakih vojnih zapletljajev pri nas ali v sosednih državah, ohranilo mirno kri.

I. Sovražnik bo prišel v deželo in pobral ves denar v posojilnicah — trde razni ljudje, ki svetujejo vlagateljem, naj dvigajo naložen denar. Ta strah je popolnoma prazen, ker je skoraj gotovo, da ne bo prišel sovražnik v našo deželo, naj se bojuje naša država s katerokoli državo na jugu, vzhodu, zahodu ali severu. Pustimo pa veljati, da pride sovražnik v našo deželo. Kaj bi se zgodilo takrat? Sovražnik bi smel pobrati vse, kar je državna last, občinska last in zasebna last pa se mora pustiti pri miru, oziroma, če bi ne upošteval občinske in zasebne lasti, bi naša država po končani vojski zahtevala odškodnino, oziroma obračunala z državo, s katero bi se vojskovala. Že za časa nemško-francoske vojske (1870/71) se je pripetilo, da so Nemci oropali banko v Rheimsu, ker so mislili, da je državna banka, a so po končani vojski, ko so se prepričali, da ni bila državna banka, vrnili vse do zadnjega vinarja. S tem vprašanjem se je pečala konferenca v Brüssel-u (1874) in mirovna konferenca v Haagu (22. avgusta 1898), kjer se je za slučaj vojske sklenila natančna pogodba, katero so priznale vse države v Evropi. Členi 46, 53 in 56 te pogodbe določajo, da je v slučaju vojske zasebno in občinsko premoženje nedotakljivo, le državno premoženje se lahko vzame. Tudi v slučaju prihoda sovražnikov k nam se ni treba ničesar bati. Treba pa še nekaj omeniti. Če bi res prišel sovražnik v deželo, bi mu nikdo prostovoljno ne izročil ključev do blagajn posojilnic in hranilnic, temveč bi moral sovražnik vlomiti v blagajne, da bi prišel do denarja. Vse blagajne denarnih zavodov so pa zavarovane za slučaj vloma, in bi morale škodo povrniti zavarovalnice, katere bi pa storile

vse potrebne korake, da bi dosegle odškodnino od sovražnikov. Če vse to natanko premislimo, pridemo do zaključka, da se nam nikakor ni treba bati za našo vloge, četudi bi sovražnik prišel v deželo.

Zadnja balkanska vojska, katera je zahtevala vsestransko ogromnih žrtev, nas uči, da se tudi ob času vojske vlagateljem ni treba bati, četudi pride sovražnik v deželo. Slišali smo o raznih grozovitostih in nečloveškem postopanju, nismo pa slišali niti jedne pritožbe, da bi se kje oropale zasebne banke ali zasebni denarni zavodi.

II. Vlada bo pobrala ves denar v posojilnicah, trde spet drugi. Kdor tej nesmiselni terditvi verjame, ne pozna popolnoma nič poslovanja posojilnic in drugih denarnih zavodov. Noben denarni zavod nima denarja, katerega prinesejo vlagatelji, nakopičenega v blagajni, temveč ga izposoja zanesljivim posojnikom. Ako mu ga še kaj preostane, ga naloži pri zvezi, v blagajni si obdrži le majhen znesek. Iz vsega tega je razvidno, da vlada, ki pozna poslovanje denarnih zavodov, ne bo hrepenela po gotovini v blagajnah, ker ve, da ne bi veliko spravila skupaj. Kaj pa, če bi posegla vlada po pri zvezah naloženem denarju? Tudi tam bi veliko ne dobila, ker je denar razposojen onim članicam, katere so kredita potrebne in vredne, drugi pa spet naložen. Sicer bi pa bilo malo čudno, če bi vlada segla po denarju združenih zvez, ko država sama podpira prav znatno združne zveze, da morejo vršiti svoje dolžnosti, vzlasti izvrševati revizijo, katero bi sicer morala izvrševati državna oblast. Predvsem pa se mora poudarjati, da se ni treba bati, da bi vlada segla po zasebni lasti, ker je vendar njena prva dolžnost ščititi zasebno last državljanov. Saj niti Turki, katerim se je v pretekli balkanski vojski silno slabo godilo, niso segli po zasebni lasti, tem manj bodo to storile države, katere imajo urejene razmere

III. Zmanjšala se bo vrednost denarja, osobito bankovcev, je bil

strah, kateri je najbolj razburil vlagatelje. Da se ne more zmanjšati vrednost bankovcev, za to jamči uredba avstro-ogrske banke, to je banke, katera ima pravico izdajati bankovce. Po postavi mora banka skrbeti za to, da se ne poslabša vrednost našega denarja. Radi tega skrbi naša avstro-ogrska banka za pokritje izdanih bankovcev, to se pravi, skrbi za to, da bi lahko vsak čas zamenjala občinstvu bankovce s srebrnim ali zlatim denarjem. V ta namen ima za 400/0 izdanih bankovcev srebrn ali zlat denar, oziroma srebro in zlato na razpolago, ostalih 600/0 pa razposodi na kratko dobo, navadno le za 3 mesece, da more denar hitro dobiti nazaj. Ni se treba bati, da bi se vsled vojske poslabšala vrednost bankovcev, kar pričajo vse vojne zadnjih let n. pr. vojna med Angleži in Buri (1899), Rusi in Japonci (1904/5) ter balkanska vojska (1912/13).

Vrednost denarja se more poslabšati le v slučaju denarnega poloma in tedaj zgubi vsak denar svojo vrednost, naj si bo naložen v posojilnicah ali ga imam doma ali sem ga porabil za nakup posestev, živine itd. Nekateri vlagatelji so bili tako modri, da so dvigovali denar v denarnih zavodih in nakupovali posestva, oziroma živino, češ da se bodo na ta način izognili preteči izgubi. Dotični vlagatelji niso pomislili, da bi v slučaju, če pade vrednost denarja, padla tudi vrednost posestev, živine itd. Pri današnjem dobro razvitem narodno-gospodarskem stanju pa ni misliti na denarni polom v nobeni državi, zato je strah, da se bo poslabšala vrednost denarja, posebno bankovcev, popolnoma prazen.

IV. Kaj nam je storiti v slučaju, da izbruhne v sosednih državah ali pa celo pri nas doma vojska?

Ohraniti treba mirno kri in ne le pustiti svoje vloge, ako se ne potrebujejo v denarnih zavodih, temveč paziti na to, da imam kolikor mogoče malo denarja v hiši in vsako večjo vsoto naložiti, ker lahko denar, ako ga potrebujem, vsak čas dvignem. Edina nevarnost v slučaju vojske je, da se mi denar, če ga imam doma

ukrade, ali pa da nastane ogenj in denar zgori. V slučaju vojske mora večina moških od doma, doma ostanejo le ženske, otroci in starčki. V takih časih se najrajše pojavijo uzmoviči in drugi taki ljudje, ki ne spoštujejo zasebne lasti in je v veliki nevarnosti denar, katerega hranimo doma. Mnogim vlagateljem, ki so ob času balkanske vojske iz strahu dvignili svoje vloge in imeli iste doma shranjene, so odnesli tatovi njih prihranke. Četudi denarja, katerega sem dvignil v posojilnici in ga hranim doma, ne odnesejo tatovi in ga ne uniči požar, ima vendar vsak vlagatelj občutno izgubo na obrestih, ker mu denar doma ne prinaša nobenih obresti, dočim se mu denar v denarnih zavodih obrestuje. V današnjih časih, ko je treba z vsakim vinarjem računati, pa je izguba obresti prihrankov za vsakogar občutna.

Ne le ozir na lastno korist, ampak tudi ljubezen do lastnega stanu in do domovine zahteva, da vlagatelji po nepotrebnem v slučaju vojske ne dvigajo vlog v denarnih zavodih. Če bi n. pr. polovica vlagateljev ali boljše izraženo vlagatelji, ki razpolagajo s polovico vlog v denarnih zavodih, dvignila svoje vloge, oziroma odpovedala, bi morali denarni zavodi odpovedavati in iztirjavati posojila, kar bi imelo n. pr. za kmečki stan usodepolne posledice. Kmetje bi ne mogli dobiti drugod denarja, da bi vrnili posojila, neštevilno kmetij bi se za slepo ceno na dražbi prodalo, padla bi silno cena kmečkih posestev, kar bi občutil ves kmečki stan, mnogi, ki bi na tako žalosten način prišli ob svoja posestva, bi zapustili kmečki stan, ter bi nastopilo še bolj občutno pomanjkanje delavskih moči, kakor ga že itak imamo.

Da se prepreči nesmiselno dvigovanje vlog in obvarujejo dolžniki hudih posledic odpovedi posojil, izdajo države v času vojne posebne postave, moratorij imenovane, po katerih se razne terjatve odlože, med temi posojilne terjatve, vlagatelji pa smejo v določenih časih zahtevati le določeno vsoto. Pri nas se more zahtevati pri rajfajznovkah K 50.—, pri

drugih posojilnicah K 100.—. Taka postava se je izdala 31. julija 1914 v Avstriji za 14 dni in 14. avgusta za čas do 30. septembra 1914.

V vojnih časih mora iz ljubezni do domovine vsak državljani storiti vse, da koristi domovini in opustiti vse, s čimur bi domovini povzročil neprijetnosti. Vsak dober državljani žrtvuje ponosno, če treba, za domovino svoje življenje, oziroma premoženje, domoljubna dolžnost vsakega državljan pa je tudi, da se izogiblje vsega, kar bi otežkočilo ali poslabšalo gospodarski položaj v državi.

Lastna korist, ljubezen do lastnega stanu in ne v zadnji vrsti ljubezen do domovine vleva vlagateljem, da tudi v času vojne puste svoje vloge v denarnih zavodih.

Vlad. Pušenjak.

Obrestna politika.

Glavni znak denarne krize je zvišanje obrestne mere za hranilne vloge ter za posojila. Denarni zavodi zvišujejo obrestno mero za hranilne vloge, da si ohranijo hranilne vloge, da preprečijo njih odtok v konkurenčne zavode in da pridobe po možnosti še nove vloge. Obrestna mera za posojila se zvišuje v dosti večji meri ko obrestna mera za hranilne vloge, ker hočejo zavodi s tem občinstvo odvracati od najemanja novih posojil, mnogi zavodi pa izrabljajo hude denarne krize v svoje sebične namene. Da denarne krize prehudo ne zadenejo občinstva in denarnih zavodov, treba voditi tako obrestno politiko, da bo v prid občinstvu, vzlasti srednjemu stanu. Če hočemo voditi previdno in razumno obrestno politiko, moramo poznati zgodovino in razvoj obrestne mere in uvaževati vse nauke, kateri so se tekom stoletij pridobili.

V starem in srednjem veku so se smatrala obresti kot potrebno, a za družabno življenje zelo nevarno zlo. Temu naziranju se ni treba čuditi, če se pomisli, da so v starem in srednjem veku veljale 10 — 12⁰/₀ obresti kot zelo nizke. V sv. pismu (stari zakon) se primerjajo obresti kačjemu piku oziroma kačjemu

strupu; ta primera je zelo dobra, ker pove, da uničijo visoke obresti gospodarsko existenco ravno tako kakor uniči kačji pik oziroma kačji strup človeško življenje. Katoliška cerkev je v tej dobi obsojala obrestna posojila in jih le tu in tam dopuščala. Katoliška cerkev vedno in vedno povdarja, naj vlada med ljudstvom krščanska ljubezen do bližnjega, naj si ljudje v sili in potrebi drug drugemu brezplačno pomagajo, naj ne iščejo povsod dobička; njeno stališče je bilo v prvih časih krščanstva in deloma še v srednjem veku v času denarnega gospodarstva, ko se ljudje le izjemoma jemali posojila, večinoma pa v gotovini vse sproti plačevali, edino pravilno.

Denarno gospodarstvo je izginjalo, na njega mesto je stopilo kreditno gospodarstvo, ljudje so vedno bolj in bolj jemali posojila oziroma delali dolgove. Posledica tega je bila, da je od 16. stoletja naprej začela padati obrestna mera in da so postala zaobrestvana posojila nekaj čisto navadnega. Padanje obrestne mere pa je silno ugodno vplivalo na celo gospodarstvo; začela se je razvijati podjetnost, rastlo je blagostanje. Zgodovina vseh narodov in časov nas uči, da je padanje obrestne mere vir naraščajočega blagostanja, znamenje in uspeh kulturnega napredka in množčnega se bogastva.

Obrestna mera je padala od stoletja do stoletja, vzlasti je zelo padala od one dobe naprej, ko so se začeli združevati posamezniki v društva, delniške družbe (hranilnice, banke) in zadruge (posojilnice), katere so odvzele posameznikom denarno poslovanje in ga postavile na bolj zdravo podlago osobito s tem, da so odpravile oderuštvo in preveliko sebičnost. Preveliko znižanje obrestne mere smatrajo nekateri krogi kot veliko zlo modernega narodnega gospodarstva, ker je povzročilo nadprodukcijo (izdelovanje preveč blaga) in težkoče pri razspečavanju blaga; glede trgovine in industrije bi človek pritrdil temu naziranju, nikakor pa ne glede srednjega stanu. Pa tudi v trgovini in industriji se ni treba bati nizke

obrestne mere, ako bo trgovina in industrija dobro organizirana in sama delala na omejitev nadprodukcije in pri razpečavanju skupno postopala. Na srednji stan pa brezdvomno blagodejno vpliva padanje obrestne mere in je v interesu srednjega stanu, če se v nekaterih deželah še zniža.

Nekaj pa treba posebno povdariti! Padanje obrestne mere pelje samo obsebi k rešitvi socialnega vprašanja. Socialno vprašanje se bavi s sredstvi za preustrojenje sedanje družabnega reda, vzlasti za izboljšanje razmer delavskih slojev. Ta cilj je le na ta način dosegljiv, če bodo delavski sloji dobili kot odškodnino za svoje delo večji delež dobička oziroma sadu svojega dela ko doslej. Vidi se, da čim bolj pada obrestna mera, tem več zaslužijo delavci, vidi se, da imajo delavski sloji v onih državah in deželah, kjer je nizka obrestna mera, dosti boljši zaslužek kot v državah oziroma deželah, kjer vlada visoka obrestna mera. Temu se ni čuditi, če si predočimo bistvo obresti. Kaj so prav za prav obresti kapitala? Obresti kapitala niso nič drugega, kot delež od pridelkov dela in zemlje, so oni delež, ki pripade lastniku kapitala. Če se obresti znižajo, dobi lastnik kapitala manjši delež, odpade pa večji delež na one, ki ustvarjajo nove vrednosti (pridelke na polju izdeldke v tovarnah itd.) Resničnost te trditve najboljšje pojasnijo vzgledi.

V Nemčiji je povprečna obrestna mera za hranilne vloge $3\frac{1}{2}\%$, za posojila pa $4\frac{1}{2}\%$, a delavci (poljski in tovarniški) se dosti boljše plačujejo, ko pri nas v Avstriji, kjer je n. pr. na Češkem povprečna obrestna mera za hranilne vloge 4% , za posojila 5% ali v deželah, v katerih prebivajo Slovenci, kjer je povprečna obrestna mera za hranilne vloge $4\frac{1}{2}\%$ za posojila $5\frac{1}{2}\%$. Na Češkem so delavske razmere dosti bolj ugodne kakor pri nas. Pa tudi splošno blagostanje je dosti večje v deželah, kjer imajo nizko obrestno mero, ko v onih deželah, kjer imajo visoko obrestno mero. Če primerjamo naše razmere z razmerami v Istri, Dalmaciji in na Hrvaškem, najdemo, da je

v omenjenih deželah obrestna mera mnogo višja ko pri nas, vidimo pa tudi, da so gospodarske razmere dosti slabše in vlada mnogo več revščine kot pri nas.

Obrestna mera bo še padala, ker je v mnogih krajih deželah še previsoka, kakor hitro se bodo po svetovni vojski razmere spremenile. So pa znanstveniki, ki trdijo, da bo obrestna mera padala naprej in naprej, dokler ne bo popolnoma izginila ter bodo nastopili časi, ko bodo oni, ki bodo imeli odvišen denar (vlagatelji) onim, katerim bodo od njih denar sprejeli (posojiljemalci), morali nekaj plačati za to, ker bodo imeli skrbeti s shrambo in ohranitvijo denarja. Naj si bodo nastopili še tako ugodni časi, čisto gotovo je, da do tega ne bo prišlo, če tudi bi najbrž marsikomu bile take razmere zelo všeč.

Ker posega obrestna mera tako globoko v celo gospodarsko življenje, morajo denarni zavodi glede obrestne politike previdno in razumno postopati, če žele biti v korist srednjemu stanu in če hočejo ljudstvo obvarovati škode.

1.) Vsi denarni zavodi morajo glede denarja upoštevati dejanski položaj; če je denar v izobilju na razpolago, se navadno malo po njem povprašuje in je obrestna mera nizka, če je denarja malo na razpolago, se navadno zelo po njem povprašuje in je obrestna mera visoka. Zadruga morajo strogo paziti na to, da so likvidne (glej članek o denarnih krizah) in potem bodo brez škode za stranke prestale vse čase in ne bo treba zniževati, oziroma zviševati obrestne mere.

2.) Vsi denarni zavodi morajo pozorno zasledovati razmere na denarnem trgu in nastaviti obrestno mero, katera je v dotičnem kraju, v dotični deželi običajna. Pri določitvi obrestne mere se morajo denarni zavodi ozirati na obrestno mero, katero imajo drugi zavodi v dotičnem kraju ali okraju. Popolnoma napačno pa je, kar so delali nekateri mestni denarni zavodi in nekateri zavodi, katerim primanjkujejo hranilne vloge, da so začeli

l. 1912 in 1913 zviševati obrestno mero čez običajno obrestno mero v nadi, da bodo vse vloge pritekale k njim. In kaj so dosegli? Naprtili so si mnogo nepotrebnega dela in sitnosti, udarili so v najhujših časih posojiljemalce, katerim so obrestno mero zvišali izdatneje, kakor obrestno mero za hranilne vloge, povzročili so, da so drugi denarni zavodi tudi zvišali obrestno mero za vloge in — up na nove vloge je splaval po vodi. Posojilnice si ne bodo z zvišanjem obrestne mere za vloge pomagale, temveč s tem, da skrbe za likvidnost, da uvažujejo pri poslovanju združna načela in da v časih hudih denarnih kriz popolnoma opuste podeljevanje posojil, oziroma se omeje na podeljevanje majhnih posojil.

3.) Če žele posojilnice resnično koristiti srednjemu stanu, morajo samostojno ne glede na banke in mestne denarne zavode postopati in skrbeti za to, da imajo kolikor mogoče jednako obrestno mero. Denarni zavodi, ki se omejujejo na srednji stan, kateri ni v krizah tako prizadet ko trgovina in industrija, lahko to dosežejo, če odgovarja njih poslovanje združnim načelom. Potrebno je, da obdrže posojilnice, namenjene srednjemu stanu, vedno enako obrestno mero, ker srednji stan ne dobi v kritičnih časih višjih dohodkov, ampak se isti znižajo, mnogokrat celo popolnoma odpadejo in je zvišanje obrestne mere zanj lahko usodepolno. Da morejo posojilnice ohraniti enakomerno obrestno mero, morajo skrbeti za to, da bodo kolikor mogoče vse vloge v svojem okolišu spravile skupaj in denar v svojem okolišu razposodile. Da je mogoče vse vloge oziroma večji del vlog spraviti skupaj, morajo zadrugo voditi možje, ki imajo večino ljudstva za seboj, poslovanje se mora vršiti strogo po združnih načelih, varovati se mora uradna tajnost. Pri uporabi denarnih sredstev se morajo posojilnice ozirati na prosilce v lastnem okolišu in ves odvišen denar nalagati pri zvezi, ne pa iskati velikih dobičkov ter nalagati denar pri zavodih, kateri sicer ponujajo višje obresti, a v kritičnih časih se težko pride do denarja.

4.) Pametna obrestna politika, stremljenje po doseganju enakomerne obrestne mere zahteva odločno, da vsi denarni zavodi vsako leto ne le pokrivajo svoje stroške, temveč še izkažejo nekaj dobička, katerega pridenejo rezervnemu zakladu. Skrb za izdatne rezerve naj vodi vse zadrugarje pri njih delu. Dokler nimajo zadruge izdatnih rezerv, naj opuste podpiranje dobrodelnih naprav itd., ker mora vsaka druga najprej skrbeti za se, najprej ustvariti vse za svoj lastni razvoj in obstoj potrebne predpogoje, potem šele vršiti, oziroma pospeševati delo za ljudski blagor. Bojazen, da bi poznejši rodovi uporabili nabrane rezervne zaklade, je prazna, ker je rezervni zaklad skupno premoženje vseh članov zadruge, se ne more in ne sme po zakonu razdeliti in ima v slučaju zgube zgolj služiti v pokritje zgube, v slučaju razpusta zadruge pa služiti v podporo novi zadrugi, ki bi se v dotičnem kraju ustanovila, oziroma se uporabi v občekoristne namene v združnem okolišu.

Previdna in razumna obrestna politika je jeden izmed glavnih pogojev za uspešno delo denarnih zadrug v prid srednjemu, zlasti kmečkemu stanu.

Gospodarski pregled.

Vojne posojilnice. Veliko skrb v teh resnih časih vzbuja preskrbovanja zadostnega kredita za trgovino in obrt. Ako hoče ostati gospodarstvo vojskujoče se države zdravo, mora skrbeti vlada na primeren način, da dobi za nadaljevanje obrata v obrtnih in industrijskih podjetjih potrebnega kredita. To dolžnost je nemška vlada izpolnila s tem, da je državni zbor sklenil dne 4. avgusta 1914 zakon, po katerem je mogoče snovati posojilnice, ki imajo namen, med vojno odpomoči potrebi po kreditu in predvsem trgovska in obrtna podjetja podpirati z dajanjem posojil.

V Berlinu in po onih krajih države, kjer se nahajajo centrala državne blagajne ali pa njene podružnice, se osnujejo po naredbi državnega tajnika take vojne posojilnice, koder se kaže potreba. Upravo teh posojilnic prevzame za račun države državna banka v Berlinu in jo vodi kot posebni oddelek banke pod imenom „Glavna uprava posojilnic“. Razven tega se imenuje za vsako posojilnico

posebni glavni upravi podrejeni odbor, ki je sestavljen iz državnega pooblaščenca in članov trgovskega in obrtnega stanu. Poslovanje posojilnic se vrši po posebnem poslovnem redu.

Vojne posojilnice morejo dajati posojila v znesku najmanj 100 mark, navadno ne za daljši čas nego za tri in samo izredno do šestih mesecev vproti varnosti. Varnost lahko obstoji v zastavitvi blaga, ki ni izpostavljeno pokvarjenju in ki obdrži stalno vrednost, kakor tudi v zastavitvi primernih vrednostih papirjev. Tudi proti zastavitvi terjatev, ki so vknjižene v državni dolžni knjigi kake nemške države, se morejo dati posojila, če se drži pri tem gotovih zastavnih modalitet. Na hipoteko se ne posoja.

Obrestna mera, ki jo zaračunajo posojilnice pri danih posojilih na blago in vrednostne papirje, je nižja kakor lombardna obrestna mera državne banke. V ostalem so posojilni pogoji državne banke in posojilnic jednaki ali slični. Kredit, ki ga dajejo posojilnice, je po svojem bistvu lombardni kredit.

Višina posojila zavisi od odmere posojilnice, vendar so gotove največje meje, ki se jih ne sme prekoračiti.

Za celi znesek dovoljenih kreditov se izdajo bankovci, ki jih izpostavi uprava državnega dolga do višine 1500 milijonov mark in se glase na zneske 5 mark, 10 mark, 20 mark in 50 mark. Ti bankovci so denar in se izplačujejo pri vseh državnih blagajnah, kakor tudi pri vseh javnih blagajnah v vseh zveznih državah po na njih navedeni vrednosti; v zasebnem prometu ni nikdo prisiljen jih sprejeti. Bankovci posojilnic so sicer jednaki državnim bankovcem. Nadzorstvo o izdelavi in izdajanju bankovcev vrši komisija državnih dolgov. Po sklenjenem miru se bodo ti bankovci zopet pobrali.

Ker se tudi v Avstriji nameravajo uvesti vojne posojilnice, bo gotovoanimalo naše čitatelje gornji izvajanje. V jednaki sili kaže uporabljati jednaka sredstva za obrambo. Gospodarsko ravnovesje se mora tudi med vojsko obdržati. Gospodarska škoda, ki jo povzroča vojska, se gotovo zmanjša s posojilnicami, tako da je njih ustanovitev velikega pomena za državo.

Razne objave.

Ureditelj vzajemne pomoči za jesensko vprežno poljsko delo. V sedanjih težkih vojnih časih so bili doma ostali naši kmetovalci in njih žensko osebje izredno pridni, kajti z družinami močmi so dobro in hitro pospravili letošnje ne baš slabe pridelke. Delavskih moči se ni nikjer občutno

pogrešalo. Enako ugodno se je nadejati, da bodo pospravili krompir in pozneje ajdo ter strniščno repo.

Sveta dolžnost naših kmetovalcev je skrbeti za preživljanje ljudi in živine prihodnjo zimo in spomlad. Lakote in draginje se nam navzlic vsemu prav gotovo ni bati, če vsakdo svojo dolžnost izpolni. Naše kmetijske razmere ne kažejo sedanjega pridelovanja izpreminjati, saj se pri nas ne pečamo s pridelovanjem kupčijskih rastlin, ampak le tistih, ki jih doma, oziroma v deželi rabimo, zato je edino pravo sedaj pri starem gospodarjenju ostati.

Edina težkoča utegne nastati pri jesenski setvi in poljskih delih v nekaterih pokrajinah, kjer je pomanjkanje vprežne živine, bodisi, da so kmetovalci morali oddati svoje konje za vojno, ali pa je in bo vojaška uprava za preskrbljenje vojakov pokupila vprežne vole.

Jesenska setev se mora v redu zvršiti in za tem je z vsemi silami stremeti.

Pri jesenskem oranju in setvi naj izginejo vse medsebojne razprtije ter naj tisti drugim pomagajo, ki so v stanu to storiti. Za oranje in sploh vožnjo naj se po možnosti pritegnejo krave, kjer to še ni običajno in kjer manjka konj in vprežnih volov.

Kjer pa manjka ali bo zmanjkalo toliko vprežne živine, da jesenskih poljskih del vendarle na običajni in zadostni način ne bo mogoče popolnoma zvršiti, pa morajo pomagati kmetovalci iz drugih pokrajin, kjer je še dovolj vprežne živine, ki bodo pri tem le zaslužili in zaslužek je v teh časih vsakteremu dobro došel.

V to svrhu je pa potrebna organizacija, ki jo vzame v roke c. kr. kmetijska družba kranjska.

Podpisana kmetijska družba torej nujno pozivlja:

1. Pri njej naj se ustno ali pismeno zglase vsi tisti, ki so v stanu v jeseni priti kam drugam proti plači vozit, orat in morda tudi sejat. Ti naj sporoče kdaj in za koliko dni morejo od doma z vprežno živino in z orodjem, ki so ga vajeni in kakšno dnevno plačo zahtevajo. Zahteve naj so primerne in nikakor ne pretirane. Z lahko naloženim vozom se more priti s konji na dan 50 km daleč in z voli kakih 30 km in je torej taka vzajemna pomoč daleč naokrog mogoča.

2. Pri družbi naj se zglase istotako ustno ali pismeno tisti posamezni kmetovalci, ki rabijo vprežno živino za jesenska poljska dela in naj sporoče za približno koliko delavnih dni jo rabijo. Ti kmetovalci naj se eventuel. združeni zglase, ali pa naj v

njih imenu županstva, vaška predstojništva, družbene podružnice, zadruge itd. sporoče, koliko vprežnega dela približno rabijo.

C. kr. kmetijska družba bo priglase za celo deželo zbirala in jih bo nemudoma prijavljala ponudnikom in zahtevancem, ki se potem morajo zasebno med seboj glede časa, plače itd. dogovoriti. Vsak zglasilec naj svoj naslov natančno naznani, zlasti svoje bivališče, hišno številko in zadnjo pošto.

Kakor naši brabri vojaki svoje življenje v blagor naše ljubljene Avstrije v vojni izpostavljajo, tako bodi kmetovalcem, ki so doma ostali, sveta dolžnost dati na razpolago svoje sile in sredstva da se odvrne zlo, ki je posledica vsake, tedaj tudi naše pravične vojske. Nihče naj se ne odtegne pomoči, ki jo je v stanu dati in naj ima pred očmi, da se današnja svetovna vojska bije edino le za gospodarsko premoč in če doma ostali pomagajo, bo zmaga v vseh pogledih na naši strani. Vojaki se bore s puško, ne osramotimo se, mi se pa bojimo z delom, nam in poklicancem v velik in odločilen prid!

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Vabilo k občnemu zboru

Posojilnice v Marenbergu,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se vrši v nedeljo 20. septembra 1914 ob 1. uri popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1913.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

V slučaju nesklepčnosti občnega zbora se vrši v zmislu § 33 pravil dne 11. oktobra na istem prostoru ob isti uri z istim dnevnim redom drug občni zbor, kateri sklepa pri vsakem številu navzočih članov.

K obilni udeležbi vabi

Načelstvo.

Vabilo na občni zbor

Živinorejske zadruge v Dobrépoljah,

registr. zadr. z omeji. zavezo,

ki se vrši dne 4. oktobra ob 4. uri popoldne v prostorih Kmetijskega društva v Dobrépoljah.

Dnevni red:

1. Poročilo odbora.
2. Potrditev računskega zaključka za leto 1913.
3. Volitev odbora.
4. Čitanje zapisnika o izvršeni reviziji.
5. Prememba pravil.
6. Slučajnosti.

Odbor.